

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 12-283 Мз групи
Спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
Освітньо-професійної програми
«Правоохоронна діяльність»

Чір'єва Карина Сергіївна

Керівник: к.ю.н., доцентка Волкович О.Ю.

Рецензент: д.ю.н., проф. Саїнчин О.С.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти становлення та розвитку банківських відносин в Україні	8
1.1. Історичні чинники становлення та розвитку формування банківських відносин в часи незалежної України.....	8
2.2. Методологічні основи побудови банківських систем.....	12
2.3. Природа конкурентного середовища в банківській діяльності.....	18
РОЗДІЛ 2. Інноваційні та організаційні основи банківських відносин в Україні	22
2.1. Удосконалення системи державного регулювання банківської системи	22
2.2. Особливості державного регулювання банківських систем.....	28
РОЗДІЛ 3. Правові та організаційні основи банківських відносин в Україні та ЄС	34
3.1. Залучення банками капіталу на міжнародних ринках.....	34
3.2. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями.....	40.
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	57
Додаток А	57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Належний рівень законодавчого регулювання правовідносин у сфері банківської справи є стимулюючим чинником розвитку та процвітання фінансового сектору, а відтак і реальної економіки держави. Конституція Україна із набранням чинності, закріпила засади забезпечення стабільності грошової одиниці, всієї грошової системи в цілому, окреслила повноваження фінансових органів, зокрема, Національного банку України [1]. Однак, як ми спостерігаємо за подіями держави, суспільними інститутами, багато коливань відбувається у економічному, політичному, соціальному житті, тому з огляду на це оголошена проблематика має завжди перебувати у полі зору наукових інтересів вітчизняних і зарубіжних учених.

Наша країна взяла сталий курс на європейський розвиток держави, зокрема Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб затвердили Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. «Метою Стратегії є забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними зобов'язаннями України. Вона посяде місце Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року, яка визначала пріоритетні реформи регуляторів протягом попередніх п'яти років» [2].

Так, офіційно закріплено, що «станом на 01 лютого 2020 року міжнародні резерви України, за попередніми даними, становили 26 292,8 млн дол. США (в еквіваленті). У січні вони зросли на 3,9%, сягнувши найвищого рівня з листопада 2012 року. Збільшення міжнародних резервів у січні

зумовлене як успішним розміщенням урядом єврооблігацій, так і операціями Національного банку – з управління резервами та на валютному ринку» [3].

Особливість адміністративних правовідносин у сфері банківської діяльності полягає в тому, що банківська система регулюється значною кількістю законодавчих та підзаконних норм права, які визначають не лише відносини банків з Національним банком України й іншими державно-фінансовими установами, також мають адміністративний вплив на відносини банків та клієнтів. Зокрема, адміністративні методи регулювання, які застосовуються в правовідносинах з банками, тісно представлені з економічними методами регулювання, які здійснює Центральний банк держави, що виконує провідні функції головного банку, що відповідно впливає з його подвійної правової природи

. Саме дотепер залишаються правові проблеми щодо особливостей розмежування адміністративних методів у банківській сфері відносин, що врегульовані іншими галузями права, науковці залишають за собою право на ці дослідження.

Дослідженню ефективності правового регулювання банківських відносин присвятили, певним чином, різні теоретики, економісти, фахівці права та інші дослідники такі, як: О. Вовчук [41], Д. Гетьманцев [5], І. Д'яконова [17], Л. Воронова, І. Лютий [13], Г. Карчева [15; 19], О. Коваленко [20], О. Орлюк [26], О. Прилуцький [28], Н. Шукліна [5]. Актуальні проблеми щодо ефективності законодавства в сфері державного управління у банківській діяльності проаналізовані у дослідженні В. Стельмаха [25].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота ґрунтується на основних засадах, положеннях Законів України: «Про банки та банківську діяльність» [2], «Про Національний банк України» [6], «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків цінних паперів» [7], Закон України «Про засади державної регіональної

політики [8]; Указів Президента України: «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції» [9], Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави [10] та Стратегії розвитку фінансового сектору України до 20205 року [3].

Кваліфікаційна робота виконана згідно напрямів наукових досліджень кафедри публічного та міжнародного права і правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету на тему: «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у соціально-економічній, адміністративно-політичній сферах та правоохоронній діяльності» (номер державної реєстрації 0117U001733). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (Наказ від 30.10.2020 № 1059-Д).

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є науковий аналіз вітчизняного законодавства, що регламентує діяльність банківських правовідносин, дослідження наукових положень щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення банківської системи та покращення окремих показників щодо діяльності фінансових установ на території України.

Відповідно до поставленої мети передбачено вирішення наступних **завдань:**

- проаналізувати історичні чинники становлення та розвитку формування банківських відносин в часи незалежної України;
- дослідити методологічні основи побудови банківських систем;
- проаналізувати природу конкурентного середовища в банківській діяльності;
- вивчити питання удосконалення системи державного регулювання банківської системи;

- прослідкувати особливості державного регулювання банківських систем;
- зробити дослідження щодо залучення банками капіталу на міжнародних ринках;
- проаналізувати співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері правових та організаційних основ банківських відносин в Україні.

Предмет дослідження – правові та організаційні основи банківських відносин в Україні.

Методи дослідження – було використано під час оформлення кваліфікаційної роботи наступні методи, зокрема: історико-правовий (при вивченні історичних чинників становлення та розвитку формування банківських відносин в часи незалежної України); формально-логічний метод (при дослідженні питань удосконалення системи державного регулювання банківської системи, правові засади залучення банками капіталу на міжнародних ринках); структурно-функціональний метод (при аналізі щодо співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями) та ін.

Наукова новизна одержаних результатів. Кваліфікаційна робота є завершеним комплексним дослідженням, в процесі якого була здійснено вивчення та аналіз правових та організаційних основ банківських відносин в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в роботі сформульовано висновки, пропозиції, рекомендації, які можуть бути використані певним чином при підготовці практичних занять різних курсів, що викладаються на кафедрі публічного та міжнародного права і правоохоронної діяльності, зокрема: «Правові основи інвестиційної діяльності та фінансове право», «Підприємницьке право», «Податкове право».

Апробація результатів дослідження. Теоретичні висновки, сформульовано в роботі, оприлюднювалися на засіданнях кафедри публічного та міжнародного права і правоохоронної діяльності.

Публікації. Основні теоретичні аспекти кваліфікаційної роботи було висвітлено у наступних публікаціях:

- Чір'єва К. Особливості правового регулювання у сфері банківської діяльності в часи глобалізації економічних перетворень // Збірн. матеріалів конференції присвяч.відзначенню 60-ї річниці від дня утворення закладу освіти «ІІІ Всеукраїнська науково-практична конференція» 25 вересня 2020 р., м. Кривий Ріг: ДЮІ МВС. – 2020. – С. 170- 175.
- Чір'єва К.С. Особливості правових відносин у сфері банківської діяльності. // *Магістерські студії. Альманах.* Вип.20. Херсон. ХДУ, 2020.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота має наступну структуру: зміст, вступ, що обумовлено актуальністю, предметом та об'єктом дослідження, методами, практичною значенням одержаних результатів, три розділи, сім пунктів, висновки список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

1.1. Історичні чинники становлення та розвитку формування банківських відносин в часи незалежної України

Історія функціонування банківської справи міцно прив'язано з історією діяльності банків та виникнення грошей. Визначальною категорією в суспільних відносинах, які формують предмет банківського права, є банк. Тому доцільно звернути увагу на тлумачення терміну «банк» - фінансово-кредитна установа, яка зосереджує кошти та капіталовкладення, надає кредити, здійснює грошові розрахунки між підприємствами або приватними особами, регулює грошовий обіг у країні, в тому числі випуск (емісію) нових грошей [11, с.47].

Банківська система є однією з визначальних, невід'ємних структурних одиниць виміру сучасної ринкової економіки. У сучасному вигляді банківська справа з'явилася в період мануфактурної стадії капіталізму, коли виникли банківські дома, які надавали кредит промисловим і торговим капіталістам під помірний процент.

Дослідження банківської системи України фактично розпочато з її формування, а саме у 1991 р. – після проголошення незалежності, доцільно зауважити, що провідним завданням Національного банку України, що займає перший рівень у фінансовій ланці, є підтримання стабільності національної грошової одиниці – гривні. Однак, враховуючи ситуацію, що склалася внаслідок фінансової кризи, одним із основних завдань також є стримування темпів інфляції. При цьому грошово-кредитна політика повинна узгоджуватися з урядом. Отже, можна стверджувати, що в Україні існує специфічна модель організаційної побудови банківської системи.

В певні часові коридори наукові погляди різних дослідників відзначають різноманітні підходи у сфері банківської системи та грошово-кредитної системи в цілому. Так, доречи, Н.І. Гребеник «виділяє три етапи розвитку грошово-кредитної системи України (І етап – 1991 – 1995 р.р.; II – 1996-1999 рр.; III етап – 2000-2006 р.р.). При цьому увага зосереджена більше на зміні концепцій грошової системи, розвитку саме монетарної сфери» [12].

Слід погодитись із точкою зору І.О. Лютого, щодо дослідження етапів банківської системи України, але їх треба буде доповнити іншими науковими поглядами. «Перший етап (1991-1992 рр.) Національний банк України (НБУ) починає перереєстрацію комерційних банків, які були зареєстровані Держбанком СРСР. Акціонуються державні банки, відбувається процес перетворення державних спеціалізованих банків на комерційні. 20 березня 1991 року Верховна Рада України прийняла перший Закон «Про банки та банківську діяльність», за яким на базі Української республіканської контори Державного банку СРСР створено НБУ». «Із 2 жовтня 1991 р. Національний банк починає перереєстрацію комерційних банків України, які були зареєстровані Державним банком СРСР. У цей самий період галузевий капітал, тобто частина капіталу, вкладеного в комерційні банки різними державними установами, поступово зливається з капіталом спільних і малих підприємств, акціонерних товариств. Державні банки Промінвестбанк СРСР, Агропромбанк, Укрсоцбанк акціонуються, а вірніше приватизуються персоналом банків і основними клієнтами. Процес приватизації державного майна швидко і без застережень проходить у банківській сфері» [13].

«Другий етап (1992-1993 рр.). З'являються банки «нової хвилі» – Аваль, Інко, Відродження, Трансбанк, ПриватБанк. У цей самий період починається масове створення дрібних банків, які при невеликих капіталах заробляли гроші на інфляційних процесах. Кінець 1992 р. – 133 банки, 1993 р. – 211, на кінець 1995 р. – 230 банків». Так, зокрема Райффазен банк Аваль – найбільший український банк з іноземним капіталом. На 68% належить

австрійському Raiffeisen Bank International, активно працює в роздріб і в секторі малого та середнього бізнесу [14].

«Третій етап (1994-1996 рр.) Припинилися інфляційні процеси і запроваджена система регулювання діяльності банків (1994 р. – ліквідовано 11 банків, 1995 р. – 20, 1996 р. – 45 банків). Відкриваються представництва іноземних банків, близько 70 банків змінили власників. Водночас немає єдиної концепції становлення і розвитку банківської системи».

Четвертий етап (1996-1998 рр.) Відбувається стабілізація банківської системи, посилення контролю і запровадження національної валюти – гривні. Г.Т. Карчева виділяє чотири етапи в історії розвитку банківської системи України виходячи з макроекономічної ситуації, грошово-кредитної політики, фінансового стану банків [15]».

Так, вивчення банківської системи та відпрацювання заходів щодо структурної перебудови банківської системи має враховувати історичні особливості її розвитку та забезпечувати інформацією щодо можливої поведінки системи внаслідок зміни окремих її параметрів, а також якісну оцінку зовнішніх та внутрішніх відносно до функціонування системи чинників [17, с.17].

Зокрема, край суперечкам щодо поняття банку поклала редакція закону «Про банки та банківську діяльність», де відповідно до ст.1 якого, «банк визначається як юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії НБУ здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних та юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власні ризики, відкриття та ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб» [2].

Відповідно до ст.1 Закону України «Про Національний банк України» закріплено поняття «банківського регулювання – під яким розуміють, одну функцію Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи

банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення норм банківського законодавства» [6].

Відносини, що виникають у сфері банківської діяльності, підпадають під різне галузеве регулювання. Адже тут прослідковуються норми, що закріплені фінансовим правом, адміністративним правом, цивільним, господарським, кримінальним законодавством тощо.

«Адміністративні правовідносини у сфері банківської діяльності відмежовуються від інших правовідносин, через те, що по-перше, обов'язковим учасником в таких правовідносинах є Національний банк України, а у визначених законом випадках інший суб'єкт владних повноважень; по-друге, у відносинах між НБУ та особами, що здійснюють банківську діяльність – банками та філіями іноземних банків, що створені та діють на території України відповідно до законодавства України, застосовується владно-імперативний метод; по-третє, у цих правовідносинах здійснюється банківське регулювання, нагляд та контроль як особливі форми державного управління» [16, с.64].

Так, ще на думку Д'яконової І.І., також при дослідженні історичних аспектів розвитку банківської системи виділено також п'ятий та шостий етапи банківського регулювання [17]. «За період реформи банківською системою було вилучено 97% емітованих до реформи карбованців. Протягом 15 днів щодо обміну карбованців на гривні звернулося 11,3 млн. чол., тобто 28% від загальної кількості дорослого населення, у тому числі 3 млн. пенсіонерів. Майже дві третини вилучених з обігу карбованців було обміняно населенню на гривні. Поряд із прямим обміном на гривні карбованці вилучалися з готівкового обігу також шляхом купівлі населенням товарів, оплати послуг, розміщення вкладів у банках. Упродовж 2-16 вересня 1996 р. у готівковому обігу одночасно використовувалися як гривні, так і карбованці з поступовим вилученням останніх. Практично з того часу і до сьогодні єдиним законним засобом платежу в Україні стала гривня» [17, с.15].

Зокрема, до п'ятого етапу віднесено період 1997-2000 рр. – розвиток банківської системи в умовах фінансово-економічної кризи; шостий етап – 2000 р. – до сьогодні – розвиток банківської системи України в умовах стабілізації та розвитку економіки. Етап удосконалень і реорганізації банків України [17, с.17].

На думку Тригуба О.В., Чернишова А.С, «реорганізація та реструктуризація стала важливим інструментом перетворень у банківській сфері багатьох країн. Це дало змогу кредитним установам рухатися разом із клієнтами на нові ринки та модернізувати свій продуктивний ряд. Крім того, злиття та приєднання значно дешевші процеси, ніж створення нових банків чи відкриття філій» [21, с.215]. так, злиття та поглинання супроводжуються конкретними негативними наслідками та ризиками. Злиття неодмінно призводить до зміни в організаційній структурі банків, спричиняє зменшення чисельності працівників.

Зокрема, у провідному документі держави щодо подальшого глобального фінансового курсу, закріплено у «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року», що Україна зіштовхнулася з «потрійною» кризою в 2014-2016 роках – кризові явища в реальному секторі економіки посилювалися банківською та валютною кризами. Реформи фінансового сектору України 2014-2019 років спряла макрофінансовій стабілізації та зміцненню спроможності регуляторів та учасників фінансового ринку протистояти кризовим явищам» [3].

1.2. Методологічні основи побудови банківських систем

Функціональна та специфіка діяльності банків зумовлює необхідність організаційно-правового виділення їх у самостійну, відносно замкнену структуру, яка називається банківською системою.

Банківська система – це складова кредитної системи, яка в свою чергу, є складовою фінансової системи. Відповідно до ст.4 Закону «Про банки та банківську діяльність» закріплено, що «банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України» [2]. Зауважимо, що будь-яка банківська система керується Законами України «Про банки та банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків цінних паперів» [2; 6; 7] відсутні вимоги щодо забезпечення ефективності діяльності банків та банківської системи.

Традиційно ефективність діяльності банківської системи пов'язують із прибутковістю [19] та оцінюють за допомогою рентабельності активів, рентабельності капіталу, ростом відсотків прибутковості, чистий спред та ін. Підвищення прибутковості діяльності завжди буде пріоритетним завданням для банків у всьому світі. Так у менеджменті поняття економічної ефективності найчастіше пов'язується з концепцією майбутніх грошових потоків та їхнім дисконтуванням до теперішньої вартості [22], не слід заперечувати даний підхід. При «узагальненні наявних трактувань економічної ефективності показало, що це поняття науковці розглядають у різних аспектах: як здатність досягати поставлених цілей (effectiveness) [23, с. 39], «найбільш поширеним методом оцінки ефективності є використання ключових показників ефективності (KPI) [24, с. 37]», які формуються відповідно до моделі збалансованої системи показників (BSC-моделі) так, щоб набір показників відображав усі сторони функціонування та розвитку банківської системи з урахуванням її позитивного впливу на розвиток та конкурентоспроможність економіки.

Таким чином, існує різні наукові підходи щодо трактування банківської системи, зокрема: на думку О. Лаврушина «банківська система визначає не

тільки склад банків, а й включає сукупність елементів; достатність елементів, що утворюють певну цілісність; взаємодію елементів» [23, с.285]; В. Стельмах вважає, що банківська система це «сукупність різноманітних видів банків та інших кредитних установ, інституцій у їх взаємозв'язку, яка існує в тій чи іншій країні в певний історичний період і функціонує в межах єдиного фінансового механізму; складова частина кредитної системи» [25, с.56]. Так, на думку О.П. Орлюк «це сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-фінансового механізму в певний проміжок часу (певний історичний період) [26, с.33]. Вешкин Ю. та Авагян Г. вважають що це «сукупність учасників грошово-кредитного ринку – комерційних та спеціалізованих банків, небанківських кредитно-фінансових установ, що виконують депозитні, позичкові та розрахункові операції та діють в рамках загального грошово-кредитного механізму [27, с. 11].

Слушною є точка зору О.П. Орлюка, який «наголошує на недоцільності визначення банківської системи виключно як сукупності кредитно-фінансових інститутів, які діють на території певної держави; відзначаючи, що це значно складніший механізм, який включає ряд взаємопов'язаних елементів, у тому числі сукупність банківських установ, інфраструктуру, законодавство, банківський ринок тощо. Специфіка банківської системи визначається її складовими елементами і відносинами, що виникають між ними» [26, с. 33].

На думку авторів О. Орлюка, О. Прилуцького [26; 28] до складу банківської системи слід відносити «банківські установи, банківську інфраструктуру, банківське законодавство, банківський ринок, некомерційні об'єднання, які забезпечують нормальне функціонування банківської системи загалом».

Необхідність реформування банківської системи, діяльність якої була б орієнтована на підвищення конкурентоспроможності, сталий розвиток економіки, а кредити були б доступні для реального сектору і діяльність банків була стабільною.

На думку Г. Карчевої «при розробленні механізму позитивного впливу банківської системи на формування конкурентоспроможної економіки України та визначенні пріоритетних напрямів кредитування під державні гарантії слід урахувати вирішення таких основних завдань:

- стимулювання розвитку пріоритетних виробництв і видів продукції, що мають чи можуть отримати конкурентні переваги на світовому ринку і забезпечити реальне зростання експортного потенціалу держави;

- прискорення розвитку ринкової інфраструктури – товарних бірж, транспортних терміналів, банківських і позабанківських фінансово-кредитних установ, сучасних систем зв'язку, ринку інформаційної продукції та послуг, а також їх інтеграцію в міжнародне інформаційне поле;

- створення сприятливого інвестиційного клімату, перехід від споживацької ідеології у використанні ВВП до забезпечення інвестиційного розвитку – підняти рівень нагромадження в економіці, особливо частку інвестицій в основний капітал, стимулювати інноваційний процес для технологічного оновлення, зниження енергоємності, підвищення ефективності й конкурентоспроможності національної економіки» [19, с.38].

«Світова фінансова криза виявила високу залежність економіки країн світу від стійкості системно важливих фінансово-банківських установ. Високий рівень концентрації капіталів актуалізував проблему регулювання системно важливих банків як на міжнародному рівні, так і на рівні окремих країн. Так, у США питома вага 5 найбільших фінансових інститутів становить 23 % від сукупних активів банківської системи, в Японії цей показник дорівнює 24 %, у Великобританії — 38 %, а в Росії — 48 %. Саме тому впродовж останніх років проблеми діяльності системно важливих

банків набули особливої актуальності та активно обговорюються світовим і вітчизняним співтовариством» [18, с.34].

Так, на думку Кузнецова С.А., Болгар Т.М. «самостійність банківської системи як економічної структури має подвійне спрямування: відносно окремих банків як її структурних елементів; відносно інших подібних великих систем, які функціонують в економіці паралельно з банківською. Відносно окремих банків самостійність системи проявляється у специфічних цілях та функціях її порівняно з цілями та функціями банків» [29, с.8].

«Розвинутий фінансовий сектор є необхідною умовою економічного зростання як для індустріально розвинених країн, так і країн, що розвиваються. Хоча в неокласичних моделях економічного зростання не аналізується ролі банківської системи, остання може сприяти зростанню шляхом більш ефективної трансформації заощаджень в інвестиції та шляхом впливу на продуктивність капіталу. Варто зазначити, що на практиці розвинута банківська система може стимулювати зниження вартості запозичень для суб'єктів господарювання, підвищувати привабливість заощаджень для домогосподарств тощо. Науковці вплив фінансового сектору на економічне зростання розглядають у двох аспектах: 1) оцінки взаємозв'язку розвитку фінансових ринків та економічного зростання, базуючись на емпіричних дослідженнях, побудові економетричних моделей; 2) визначенні ефективності передавального механізму (трансмісійного) від фінансів до економічного розвитку» [19, с.38-39].

На думку, Р. Реджі і Л. Зінгалес [48] «підійшли до зазначеного питання з іншого боку: вони з'ясували, що використання зовнішніх джерел фінансування сприяє збільшенню не стільки середніх розмірів компанії в галузі, 40 скільки збільшенню кількості фірм. Іншими словами, в галузях, які найбільше потребують інвестицій із фінансових ринків, використання останніх сприяє появі нових компаній і активізації конкуренції та поліпшенню конкурентного середовища. Економетричні дослідження також

засвідчили взаємозалежність між інноваційними процесами, освоєнням передових технологій та конкурентними механізмами фінансових ринків. Функціонування фінансових ринків сьогодні є одним із найважливіших факторів активізації конкурентного суперництва та підвищення економічної ефективності». А. Радигін, Р. Ентов [49, с. 23] «зазначають, що ступінь розвиненості фінансових ринків безпосередньо впливає не тільки на норму заощадження, а й на вибір технології, сприяє інтенсифікації досліджень і конструкторських розроблень, розширює сферу інноваційної активності підприємців. Тоді як недостатній розвиток фінансових ринків може збільшувати розрив у темпах економічного зростання між державами-лідерами та країнами, позбавленими можливості використовувати потенціал сучасного науково-технічного прогресу».

«Оскільки в Україні банківська система є недостатньо стабільна та капіталізована, то її вплив на економічне зростання дещо менший, ніж у розвинених країнах. Капітал банківської системи України станом на 1 січня 2016 року становив лише 5,2% від номінального ВВП, тоді як стійке й динамічне економічне зростання потребує рівня капіталізації банківської системи не нижче ніж 10% від ВВП. Натомість капітал розвинених банківських систем перевищує 15% ВВП країни» [19].

Таким чином, до специфічних рис, які характерні тільки для банківської системи і виділяють її з ряду інших, можна віднести: «1) дворівневу побудову; поглиблене централізоване регулювання діяльності кожного банку окремо і банківської діяльності в цілому; 2) централізований механізм контролю і регулювання руху банківських резервів; 3) наявність загальносистемної інфраструктури, що забезпечує функціональну взаємодію окремих банків; 4) гнучке поєднання високого рівня централізованої керованості банківської системи зі збереженням повної економічної самостійності і відповідальності за результати своєї діяльності кожного окремого банку, що входить у систему [29].

1.3. Природа конкурентного середовища в банківській діяльності

В державах з ринковою економікою захист конкуренції передбачено і покладено на державу, так у ст. 42 Конституції України та Законі України «Про банки та банківську діяльність» визначено: «держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускається зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція» [1; 2].

У економічному словнику конкуренція (англ. Competition) – «конфліктна ситуація, що, на думку одних, може стимулювати інновації і породжувати нові ідеї, чи, як вважають інші, породжувати неефективність, втрату орієнтації й інтересу до продуктивної праці. Класичний менеджмент не дає уроків конкурентної боротьби і дозволу «конструктивних» конфліктів [32, с.141]. Банківська конкуренція – економічний процес взаємодії та суперництва банків, інших учасників фінансового ринку, у процесі якого вони намагаються забезпечити собі надійне становище на ринку банківських послуг з метою максимально повного задоволення різноманітних потреб клієнтів та отримання найбільшого прибутку за допустимого ризику [33; 34].

«У науковій літературі сутність категорії «конкурентоспроможність» розглядається через низку таких категорій: «конкурентна перевага», «конкурентний статус», «конкурентний потенціал», «конкурентна позиція», «конкурентне середовище». Отже, конкурентоспроможність банку – це комплексна порівняльна характеристика банку, яка визначається його конкурентним потенціалом з метою реалізації наявних та створення нових конкурентних переваг, що дозволяє забезпечити передові позиції на ринку банківських послуг в умовах конкурентної боротьби. До показників ринкової активності, які стосуються сфери створення банківських послуг, відносять частку банку на ринку, широту продуктового ряду банківських послуг, мережу філій, відділень та представництв банку (фундамент для реалізації

послуг), величину клієнтської бази банку (фундамент для споживання послуг), рівень упровадження інноваційних послуг. До організаційно-управлінських чинників, які створюють передумови для успішного просування банківських послуг на ринок, відносять якість обслуговування клієнтів, якість та лояльність клієнтської бази, імідж та репутацію банку» [19, с.64].

Так, зокрема «конкурентоздатність компанії (англ. competitiveness of corporation's) – може бути виражена через п'ятирівневу ієрархію факторів [35]. На другому рівні цієї ієрархії конкурентоздатність повинна бути підкріплена трьома найважливішими факторами — здатністю до розвитку, виробничими і збутовими потужностями. На третьому рівні ієрархії конкурентоздатність визначається вибором стратегії. Стратегія конкурентної боротьби спрямована на поліпшення чи збереження позицій фірми на ринку — частки проданих фірмою товарів, байдуже – давно вироблених чи нових. Наприклад, японські суднобудівники диверсифікували виробництво, запровадивши сфери, що використовують новітню технологію. Це викликало синергетичний ефект і позначилося на посиленні конкурентоздатності в суднобудуванні, а також стабілізувало продаж. На четвертому рівні ієрархії конкурентоздатність визначається вмінням вищого керівництва компанії приймати такі рішення, що реалізують на конгломератне злиття конкурентоздатність компанії 138 практиці три перших фактори конкурентоздатності компанії. На п'ятому рівні — результати діяльності компанії в попередньому періоді. Тут особливо важливий прибуток компанії як джерела ресурсів боротьби за ринок. Чим більший прибуток, тим вища конкурентоздатність, і навпаки, чим вище конкурентоздатність, тим більший прибуток» [32, с.138].

Існує думка, «що конкурентоспроможність банку – це багаторівнева характеристика, сутність якої розкривається на мікро-, мезо-, макрота міжнародному рівнях» [35, с. 64–65]. На макрорівні конкурентна боротьба

між суб'єктами банківської конкуренції відбувається за клієнта (вкладника, позичальника), а тому мікроконкурентоспроможність банку залежить від того, які послуги банк пропонує клієнтам.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» [2] та Постановою НБУ №149 «Про затвердження Положення про ліцензування банків» [36] і хоча низка обмежень щодо входження на ринок банківських послуг. В Україні залишається функціонувати значна кількість банківських установ – так, зокрема, на 1.01.2019 р. – кількість діючих банків на території України становило – 77, із них з іноземним капіталом- 37, в тому числі з 100% іноземного капіталу – 23; на 1.01.2020 р. – кількість діючих банків на території України становило – 75, із них з іноземним капіталом- 35, в тому числі з 100% іноземного капіталу – 23 [37].

Серед основних чинників загострення конкуренції між банками можна назвати: – формування певної однорідності банківських продуктів; – розвиток боротьби за вільні дешеві ресурси, що змушує банки доводити перед клієнтами свою конкурентно-спроможність та якість управління; – зростання ролі конкуренції при визначенні ціни на банківські продукти. Водночас великі банки об'єднуються у спілки, альянси, адже конкуренція між ними несе великі ризики. І тут необхідно нагадати вдале зауваження Гікса: «Найкраще із усіх монопольних прибутків – це спокійне життя» [39, 44].

Так, зокрема, відповідно до Постановою НБУ №149 «Про затвердження Положення про ліцензування банків» [36] у п. 4. закріплено: «банки зобов'язані забезпечити відповідність приміщень, у яких ними здійснюється обслуговування клієнтів (далі - приміщення), вимогам глави 28 розділу IV Положення щодо забезпечення доступу маломобільних груп населення до послуг, що надаються банками, згідно з таким графіком: 1) до 01 січня 2021 року банки зобов'язані забезпечити повну відповідність таким вимогам Положення: є менше 50% приміщень, розташованих у місті Києві,

обласних центрах і в містах із кількістю мешканців більше 300 000 осіб; не менше 30% приміщень, розташованих у інших населених пунктах України» [36].

Підсумовуючи вище викладене, приходимо до наступного, що у даний час ринок банківських послуг діє на умовах жорстких правил конкуренції. Стабільність банківської системи залежить від багатьох чинників, серед них, зокрема виступають: стабільність грошової одиниці, невеликий ріст інфляції, внутрішній спокій в державі, забезпечення населення робочими місцями, конкуренція повинна носити оздоровчий характер, а не руйнівний. Безготівковий обіг приніс нам велику кількість можливостей, разом з тим розширити клієнтську базу банків, що і стало причиною концентрації банківського капіталу та розвитку конкуренції на банківському ринку.

Так, зокрема у Стратегії розвитку банківської системи 2016-2020 закріплено, «системні ризики банківської системи, економіки України і суспільства в цілому значною мірою обумовлені протиріччям між надзвичайно потужними важелями, сконцентрованими в руках керівника Національного банку, які миттєво та масштабно впливають на рівень життя кожного громадянина і умови бізнесу (через валютний курс, ціни, надійність депозитів та вартість кредитів) і слабкими можливостями контролю за їх застосуванням з боку суспільства. Суспільна ціна помилок такої офіційної особи (яка не є обраною всенародно або на засадах відкритого конкурсу) є настільки високою, що становить найбільші системні ризики і для банківської системи, і для економіки, і для кожної української родини. Тому для зниження системних ризиків і соціально-політичної напруги в Україні надзвичайно важливим є вдосконалення порядку призначення і підзвітності керівника Національного банку, а також створення правових механізмів забезпечення відповідності оперативних дій НБУ визначеним Радою НБУ стратегічним завданням» [40, с.27].

РОЗДІЛ 2

ІННОВАЦІЙНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

2.1. Удосконалення системи державного регулювання банківської системи

Основний вектор сучасних перетворень у банківському секторі України – це здійснення реструктуризація та рекапіталізація банків, що відбувається насамперед за рахунок концентрації банківського капіталу. Концентрація банківського капіталу створює передумови збільшення ресурсів і активів, освоєння нових ринків, розширення спектра запропонованих послуг, зміцнення капітальної бази, закріплення позиції на ринку фінансових послуг. За таких умов вітчизняні банки можуть повноцінно функціонувати як на внутрішньому ринку, так і в системі міжнародного співробітництва [41, с.16]. Функціональне призначення банківської системи полягає у фінансово-кредитному обслуговуванні підприємств, організацій, населення, а також забезпечення стабільності національної грошової одиниці та регулюванні обсягу грошової маси в країні. Саме це зумовлює значний рівень її державного регулювання, а його неефективність суттєво впливає на стан банківської системи та її потенціал у забезпеченні економічного зростання країни.

Під терміном «концентрації капіталу» (aggregation of capital) розуміють процес нарощування обсягів капіталу. Концентрація передбачає попереднє нагромадження (зосередження) додаткової вартості. За результатами критичного аналізу та узагальнення існуючих в економічній літературі поглядів на це питання, концентрації банківського капіталу, під якою пропонуємо розуміти процес зосередження індивідуального капіталу банків (власних коштів, фінансових і матеріальних ресурсів) більш високими

темпами, ніж у середньому по банківській системі, шляхом його нарощування та перерозподілу на основі злиття та поглинання» [18, с.112].

Відповідно до Концепції реформи банківської системи України до 2020 року передбачено інституційну трансформацію Національного банку України та створення функції макропруденційного нагляду, метою якої буде відстеження системних ризиків [40]. З огляду на це, наведене визначення державного регулювання банківської системи є таким, що цілком відповідатиме його функціям, на відміну від банківського регулювання, зосередженого виключно на регулюванні діяльності банків як елементів банківської системи.

Банківські інновації класифікуємо за сферами їх застосування:

- процесні інновації (технології, управління, процедури);
- продуктові інновації (створення нових продуктів та послуг);
- маркетингові інновації (нові сфери застосування та просування продукту);
- організаційні інновації [18, с.171].

Зараз дуже часто спостерігається тенденція інфляційних процесів, зокрема термін «інфляція (англ. inflation) – порушення процесу загального відтворення, що проявляється у переповненні сфери обігу грошовими знаками понад реальні потреби та в їх знеціненні. І. знижує рівень життя трудящих, загострює економічні та соціальні суперечності, призводить до загального підвищення цін» [32, с.118]. Одним із пошуків виходу із «інфляційних тупиків» є залучення інвестицій та пошук інноваційних стратегій розвитку банківської системи. Так, зокрема, у Стратегії [40] визначено напрямки щодо «сприяння стабілізації валютного курсу як якоря для зниження інфляції. Для цього необхідним є:

а) координація дій між Урядом і НБУ в рамках Ради з фінансової стабільності для вирішення ключових питань щодо стабілізації валютного курсу і зниження інфляції;

b) підтримка і стимулювання виробництв, спрямованих на імпортозаміщення і насичення внутрішнього ринку конкурентоздатними товарами вітчизняного виробництва. Це сприятиме заміщенню імпортних товарів у споживчому кошику, вирівнюванню платіжного балансу, стабілізації валютного курсу і зниженню інфляції;

c) запровадження системи стимулів для розвитку високотехнологічного експорту та підвищення мотивації експортерів для заведення в країну валютної виручки і стабілізації валютного ринку;

d) обмеження обсягу викупу Національним банком ОВДП, зниження їх частки у портфелі НБУ» [40, с.54].

Дистанційна форма обслуговування клієнтів банків не залежить від відстані та часу, оскільки електронні канали працюють цілодобово та у будь-якій точці земної кулі, там, де є система телекомунікації. Для клієнта зникають поняття «операційний день», «технічна перерва», а головне — змінюється характер його взаємодії з банком. Клієнт отримує можливість вільного вибору каналів доставки для себе залежно від власного стилю життя, розміру доходів, місця перебування, терміновості операції. Відповідно змінюється економічна поведінка клієнта: він може переходити від самообслуговування до користування послугами консультанта залежно від свого рівня освіти, довіри та лояльності до банку. Розглянемо можливості та переваги різних форм ДБО.

1) Інтернет-банкінг — один із видів дистанційного банківського обслуговування, засобами якого доступ до рахунків та операцій за рахунками забезпечується в будь-який час і з будь-якого пристрою за допомогою мережі Інтернет (протоколи передачі даних HTTP, HTTPS, SSL, XMPP тощо) [42].

По суті, можливості Інтернет-банкінгу є якісно новим етапом розвитку системи «клієнт-банк», завдяки якій через мережу Інтернет клієнт дістає можливість віддаленого доступу до послуг банку. Принциповою перевагою Інтернет-банкінгу є відсутність прив'язки клієнта до конкретного робочого

місця чи програмного забезпечення. Для власників кількох рахунків у різних банках при використанні Інтернет-банкінгу немає необхідності користуватися спеціальним програмним забезпеченням на робочому місці. Практично з будь-якої частини світу, маючи комп'ютер і підключення до мережі Інтернет, клієнт отримує захищений доступ до інформації про стан своїх рахунків у різних банках і можливість виконувати більшість стандартних банківських операцій. Стандартний перелік послуг, що надаються банком за допомогою цього каналу дистрибуції, зазвичай включає:

- надання банківської інформації загального користування, зокрема, щодо умов вкладів і видання позик, курсів валют тощо;
- купівля та продаж валюти;
- відкриття депозитів;
- надання авторизованої інформації про стан рахунків клієнта (залишки, обороти, виконання виписок за певний період);
- оплата товарів, страхових полісів, комунальних послуг;
- платежі в межах банку;
- платежі в національній та іноземній валютах у межах країни;
- платежі в національній та іноземній валютах закордон;
- оформлення заяв на підключення до інших послуг (smsбанкінг, картки, депозити, кредити тощо).

На думку Жаворонок А., Федішин М., Ковальчук Н. «протягом 2018 року сукупний обсяг клієнтського портфеля БСУ збільшився на 5,2 % та станом на 01.01.2019 р. відповідав 1 205 114 млн грн. Одним із видів кредитування є випуск кредитних пластикових карток, що значно спрощують механізм та час отримання кредитних коштів клієнтом. Так, клієнту необхідно лише один раз прийти до відділення банку, щоб укласти договір і відкрити кредитну лінію, якою така особа зможе користуватися в майбутньому в межах обумовленого ліміту без відвідування відділення

банку» [43, с.205]. «Моніторинг кредитних, депозитних і розрахунково-касових послуг дозволяє зробити висновок про те, що вони, як і раніше, затребувані як серед фізичних, так і серед юридичних осіб. Незважаючи на дещо уповільнені темпи зростання зазначених послуг в останні два роки, тенденція їхнього розвитку позитивна і не викликає серйозного побоювання» [43].

Відповідно до Стратегії [40] «світовий економічний історичний досвід чітко доводить – саме держави є ключовими рушіями фінансування інноваційних циклів які тривають 15- 20 років. У свою чергу приватний капітал більше орієнтується на короткострокові прибутки. Тому держави мають створювати додаткові 55 інструменти спрямування інвестиційних потоків до пріоритетних галузей, секторів чи кластерів та на розвиток інфраструктури». «Система стратегічного планування прискорення економічного розвитку, що базується на стимулюванні розвитку кластерів високотехнологічних галузей, інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях чи секторах повинна містити чіткі пріоритети, закріплені на законодавчому рівні, а також прозорі правила та процедури використання цих стимулів. Будь-який інвестор повинен бути впевнений, що державна політика не зміниться після чергового переділу влади. Це сприятиме прогнозованості та можливості стратегічного бізнес-планування» [40].

Відповідно до переваг SWOT-аналізу інтернет-банкінгу слід віднести: мінімізацію витрат на обслуговування (зниження вартості послуг); економія часу; зручність та ефективність; доступність; керованість [44, с.785].

На нашу думку, недоліки є досить незначними, але вони мають місце:

- відсутність можливості «живого» спілкування з клієнтом;
- необхідність додаткових витрат на підтримку платформи;
- наявність помилок у роботі системи, що можуть призвести до втрати коштів;
- можливість шахрайських дій [44, с.785].

Трансформація – це складний, динамічний процес, який потребує часу, компетентних можливостей, досвіду, володіння нормативним масивом інформаційних та технічних ресурсів в будь-якій сфері, зокрема, у банківській. Так, зокрема, на думку Руслана Співака (директора Райффайзен банку Аваль) : «за останні роки банки закривали багато відділень. Return on equity так само за останні роки у майже усіх банків було негативним. І тільки зараз банки виходять на прибутковість. Завданням Райффазену постає зміна сприйняття традиційних банків як таких, котрі не інвестують в інновації. Проте статистика показує абсолютну іншу картину, де саме legacy-банки стають головними інвесторами в інновації. Клієнти все більше бажають мати можливість керувати своїм акаунтом онлайн і близькість відділення до клієнта стає далеко не першочерговим критерієм вибору банку» [45].

Безперечно, що лідером Інтернет-технологій в Україні, ще кілька років тому, виступав Приватбанк. База даного банку вже давно перевищує мільйони чоловік. Наступним за ним є Альфа банк, Укрсіббанк, та деякі ін.

Так, як слушно зауважено, «банківські установи в умовах поглиблення конкуренції на ринку не можуть як раніше надавати лише кредитні та депозитні послуги і при цьому посідати провідні позиції. Кредитним установам потрібно вдосконалювати асортимент продукції за допомогою процесу трансформації та новітніх технологій. Необхідно міняти форми й методи обслуговування, розширювати сервісні можливості, надавати комплексний банківський сервіс. Іншими словами, інноваційні банківські продукти і послуги повинні мати більш високі споживчі якості в порівнянні з наявними аналогами, бути більш привабливими для клієнтів банку та задовольняти потенційний попит нових споживачів. Менш успішним у цьому напрямку банкам варто намагатися не відставати від більш активних конкурентів, оскільки економія на розвитку може мати погані наслідки: клієнти люблять успішних» [43, с.208].

2.2. Особливості державного регулювання банківських систем

Відповідно до Закону «Про Національний банк України» [6], банківський нагляд здійснюється, перш за все, в інтересах бз клієнтів банків, його метою повинна бути безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників та кредиторів. «Довіра до банківської системи – єдине, що справді може спонукати клієнтів тримати гроші на рахунках, тим самим створюючи ресурси для кредитування реального сектору. Рівень довіри до банківської системи підірваний, тому що майже кожного дня суспільство дізнається про закриття нового банку, громадяни втрачають суттєві заощадження, а для юридичних осіб гарантії повернення розміщених у банку коштів взагалі не передбачені. Надання Національному банку право приймати вибіркові рішення, кого «виводити з ринку», а кого ні, створює потужний корупціогенний фактор. Крім того, виведення банку з ринку кожного разу тягне за собою витрати державного бюджету для фінансування Фонду гарантування. Замість забезпечення розвитку життєздатних установ та нормальної ринкової конкуренції відбуваються постійні стреси для бюджету, економіки та суспільства. Якщо і надалі замість стимулювання до правомірної поведінки збережеться тенденція до ручного управління банківським сектором з боку НБУ, це може призвести до втрати національної банківської системи, чого не можна допустити» [40].

Доцільно звернути увагу, що «досить часто науковці оперують поняттям «державне регулювання банківської діяльності», при цьому чітко не виокремлюють тих рівнів, на яких воно здійснюється. Ґрунтовний аналіз понятійно-термінологічного апарату щодо визначення сутності «регулювання» відносно до будь-яких об'єктів, «державне регулювання банківської системи», «державне регулювання банківської діяльності» «банківське регулювання» та «банківський нагляд», дав можливість сформулювати авторське бачення поняття «державне регулювання банківської

системи», під яким слід розуміти функцію державного управління, що реалізується уповноваженими органами через регулювання процесів на макrorівні, пов'язаних із грошово-кредитними відносинами та забезпеченням стабільності фінансових ринків; на мікрорівні – через регулювання окремих елементів банківської системи без безпосереднього втручання в їхню оперативну діяльність; детермінується нормативністю шляхом створення та постійної актуалізації відповідної нормативно-правової бази і цільовою спрямованістю на забезпечення виконання об'єктами регуляторного впливу притаманних їм функцій без загрози втрати фінансової стабільності» [19, с.139].

Відповідно до Концепції реформи банківської системи України до 2020 року передбачено інституційну трансформацію Національного банку України та створення функції макропруденційного нагляду, метою якої буде відстеження системних ризиків [40]. З огляду на це, наведене визначення державного регулювання банківської системи є таким, що цілком відповідатиме його функціям, на відміну від банківського регулювання, зосередженого виключно на регулюванні діяльності банків як елементів банківської системи.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» [6] п.8-1- «здійснює державне регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі на ринках небанківських фінансових послуг за діяльністю небанківських фінансових установ та інших осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги в межах, визначених Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [7] та іншими законами України.

Відповідно до Стратегії [40] «ключовим у розробці економічної політики є Міністерство економічного розвитку і торгівлі. При МЕРТ необхідно створити Громадську Експертну раду високотехнологічного

розвитку економіки, яка повинна формуватися з професійних експертів за відкритою конкурсною процедурою із досвідчених промисловців сфери високих технологій, представників експертного середовища, бізнес-асоціацій, провідних державних та недержавних наукових установ. Саме Громадська рада високотехнологічного розвитку економіки із дотриманням максимальної прозорості та публічності повинна розробляти та після публічного обговорення подавати на затвердження Кабінету Міністрів України перелік пріоритетних галузей або секторів, які потребуватимуть державної підтримки у середньостроковій перспективі. Сьогодні це можуть бути: основні галузі машинобудування (літакобудування та аерокосмічна галузь, енергетичне машинобудування, верстатобудування, виробництво пасажирського та вантажного транспорту), фармацевтика та медичне обладнання, ВПК, ІТ-галузь, сектор енергоефективних технологій».

Зокрема, на думку С. Будкіна (FinPoint) «раніше, орієнтовно до 2006 року, успіх банку відображався в кількості банківських відділень. Проте зараз відбулася суттєва трансформація усієї банківської системи та її діджиталізація» [45].

Банківський нагляд - (banking supervision) – система заходів щодо контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність, законодавства України і встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.

Відповідно до напрямку Стратегії [40] передбачено ряд змін щодо законодавчих актів, зокрема:

- «розробка Програми стимулювання банківського кредитування реального сектору економіки, зокрема високотехнологічних підприємств,

експортоорієнтованих виробництв з високою доданою вартістю, малого і середнього бізнесу».

- «Розробка проекту закону «Про банківське кредитування економіки».
- «Розробка Стратегії розвитку малих і середніх банків як фінансових драйверів інтенсивного розвитку малого і середнього бізнесу».
- «Розробка проекту закону «Про валютне регулювання» замість Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»».
- «Ефективне вирішення питань реструктуризації проблемної заборгованості за кредитами, наданими в іноземній валюті».

Прикладом, державного регулювання слід зазначити Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [47], так ч.4, ст.5 викласти в такій редакції «Національний банк створює загальні резерви, які використовуються на покриття його збитків, а також резерв переоцінки, який використовується на покриття нереалізованих витрат» [6; 47]; ч.6.ст.5-1 «Рада Національного банку має право прийняти рішення про спрямування прибутку до розподілу на збільшення статутного капіталу Національного банку» [6; 47].

Слід зазначити, що державне регулювання банківської системи структурно являє собою систему, яка містить основні підсистеми: методологічну (об'єкти, принципи, цілі та завдання, виконання яких передбачає поліпшення кількісних і якісних показників функціонування банківської системи), функціональну (функції, реалізовані суб'єктами ДРБС, що визначаються однорідністю використовуваного інструментарію) та інституційну (суб'єкти, через які проводиться реалізація регуляторних впливів, спрямованих на досягнення цілей та завдань) [19, с.139].

«Щодо зовнішньої політики інших банківських систем, так «минулого тижня Китай почав одні з найбільших випробувань цифрової валюти: уряд Шеньчженя провів лотерею з роздачі криптовалюти на загальну суму 10 млн юанів (близько \$1,5 мільйона доларів). Заявки загалом подали понад 2 мільйони осіб, 50 тисяч з них стали переможцями та завантажити спеціальний додаток, щоб отримати цифровий юань. Витратити ж цифрові кошти наразі можна у понад 3000 торговців в одному з районів Шеньчженя. Випробування Китаю нині є одними з найбільших, проте, згідно опитуванням Банку міжнародних розрахунків (BIS), близько 80% опитаних центральних банків так чи інакше працюють над проєктами з випуску власної цифрової валюти. Причини для роботи над власними цифровими валютами у центробанків відрізняються. Наприклад, Швеція та Уругвай досліджують використання цифрових валют (e-krona та e-peso відповідно) як еквівалент готівки для здійснення роздрібних платежів фізичними особами. Проте завдання мають абсолютно різні. Швеція, наприклад, має один із найвищих рівнів безготівкових розрахунків, тому створення власної цифрової валюти – це спроба центробанку забезпечити випуск власних цифрових грошей в умовах різкого зниження попиту на готівку. В Уругваю ж ситуація протилежна, тому цифрова валюта – це інструмент безготівкових платежів, який, в перспективі, має стати дешевою альтернативою традиційним платіжним інструментам» [48].

Так, здійснення «державного регулювання ринків фінансових послуг щодо ринків цінних паперів та похідних (деривативів), професійної діяльності на ринку цінних паперів та діяльності у системі накопичувального пенсійного забезпечення - Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; щодо ринку банківських послуг та інших, ніж зазначені в абзаці другому цієї частини, ринків небанківських фінансових послуг - Національним банком України. Антимонопольний комітет України та інші державні органи здійснюють контроль за діяльністю учасників ринків

фінансових послуг та отримують від них інформацію у межах повноважень, визначених законом» [47].

Так, до основних принципів організації сучасного банківського нагляду відносять: «багаторівневість системи нагляду за банками; постійне вдосконалення нормативного та методичного забезпечення наглядових процесів; вдосконалення наукового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення банківського нагляду; постійне підвищення кваліфікації спеціалістів банківського нагляду; посилення публічності та прозорості фінансового стану банків, широке використання механізмів ринкової самодисципліни; використання досвіду інших країн, запровадження міжнародних стандартів і кращої практики банківського нагляду.

«Система державного регулювання має забезпечувати досягнення цілей на мікро- і макроекономічному рівнях з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що, врешті-решт, мають забезпечувати досягнення фундаментальних цілей суспільства» [49]. Помітимо, що результати державного регулювання банківської системи далеко не однозначні і часто носять суперечний характер. І без оперативного управління, без орієнтації на досягнення чітко визначених довгострокових стратегічних цілей, без узгоджених з цими цілями і поточним станом оперативних орієнтирів руху не можна забезпечити реалізацію закладених у ній об'єктивних можливостей.

РОЗДІЛ 3

Правові та організаційні основи банківських відносин в Україні та ЄС

3.1 Залучення банками капіталу на міжнародних ринках

Коли країни переходять до стадії розвитку економіки, що базується на впровадженні інновацій, вони здатні підтримувати високий рівень заробітних платі відповідний рівень життя за умови, що компанії конкурують щодо нової й унікальної продукції, постійного впровадження інновацій (Україна за цим показником займає 54-ту позицію) та високо-розвинутих технологій (91-ша позиція) [19, с.53].

«У новому рейтингу Doing Business, який укладає Світовий банк, Україна посіла 71 місце серед 190 країн. Це на п'ять позицій вище, ніж минулого року. Україна на кілька пунктів випередила такі країни, як Греція (72 місце), Індонезія (73) і Монголія (74). Трохи вище в рейтингу опинилися Киргизстан (70 місце), В'єтнам (69) і Перу (68). За підрахунками Світового банку, Росія і Білорусь випередили Україну майже вдвічі і посіли 31 і 37 місця відповідно» [50].

Зокрема, ще у 2015 році в рейтингу легкості ведення бізнесу, що його розробляє Світовий банк, Україна посідала 96-те місце і поліпшила свої позиції відразу на 16 пунктів порівняно з 2014 роком. У доповіді Doing Business 2015 відзначається, що у 2014 році в Україні було досягнуто важливого прогресу у сферах реєстрації прав власності та оподаткування. За цими двома показниками Україна поліпшила своє місце на 25 позицій.

Банківська система є головною сумісною ланкою між зовнішніми ринками капіталів і реальним сектором національної економіки, що й визначає її роль у процесах міжнародної міграції капіталу. Відтак діяльність українських банків на міжнародних ринках капіталів включає два напрями: по-перше, залучення іноземного капіталу з метою нарощування власного

капіталу та ресурсної бази банку; по-друге, допомога українським компаніям у залученні іноземних інвестицій через розміщення їх акцій та боргових цінних паперів (єврооблігацій) на міжнародних ринках

«Співпраця та обмін досвідом – це спосіб отримати доступ до нових ідей, інноваційних підходів, навичок та впровадження соціальних проектів. Відповідно до Європейського фонду регіонального розвитку, підтримка транскордонного, транснаціонального та міжрегіонального співробітництва є важливою складовою бюджету фонду у 2014-2020 роках і складає 12.6 мільярдів євро¹⁰. З доступної на даний момент інформації¹¹, така співпраця має лише поглибитися у 2021-2027 рр.» [52].

Так, центральною «метою програм територіальної співпраці є сприяння вивченню політик різних країн, обмін знаннями та передача передового, практичного досвіду між регіональними й місцевими органами влади та іншими суб'єктами регіонального значення, а також впровадження проектів, спрямованих на кооперацію у питаннях регіонального розвитку й вирішення спільних викликів у таких сферах, як охорона здоров'я, навколишнє середовище, наукові дослідження, освіта, транспорт, стала енергетика тощо» [51].

Програмою передбачено три оптимальні напрямки територіальної взаємодії та співпраці:

По-перше, «з сусідніми регіонами з метою вирішення спільних регіональних викликів (таких як інтеграція ринку праці, співпраця постачальників у сусідніх містах і т.п.). Можуть приймати участь держави-члени ЄС, а також кандидати та потенційні кандидати на членство в ЄС у

співпраці з країнами-членами. Транскордонне співробітництво (Cross-border cooperation) є одним із напрямків діяльності Фонду допомоги країнам перед набуттям членства у ЄС».

По-друге, «транснаціональне співробітництво (Interreg B) з метою інтегрованого розвитку з іншими країнами, включаючи сусідні держави, що

не є членами ЄС. Можуть приймати участь держави-члени ЄС, кандидати, потенційні кандидати на членство в ЄС та треті держави, як Україна, у співпраці з країнами-членами».

По-третє, «міжрегіональне співробітництво (Interreg C) з метою обміну знаннями, досвідом та практиками між регіонами та містами Європи (наприклад, містобудування, навчальні проекти тощо). Програми доступні для держав-членів ЄС, а також вузького списку країн, що можуть передати певні знання та навички країнам-членам ЄС (на даний момент, це Норвегія, Швейцарія, Ісландія та Ліхтенштейн)» [51, с.14].

Виходячи із вищезазначено, Україні на тепер доступні тільки програми транснаціонального співробітництва (Interreg B), які можуть включати держави, що не є членами, кандидатами або потенційними кандидатами на членство в ЄС (за умови кооперації з країнами-членами ЄС). Так, дані програми спонсорують широкий спектр інвестиційних проектів, пов'язаних з інноваціями, довкіллям, доступністю, телекомунікаціями, міським розвитком тощо.

У порівнянні із складовими рейтингу конкурентоспроможності економіки України з пострадянськими країнами, що мають найвищий рейтинг (Азербайджан і Казахстан), свідчить, що Україна значно відстає за базовими вимогами – 101-ша позиція (Азербайджан – 43, Казахстан – 46), у тому числі за компонентами: «Інститути» – 130, «Макроекономічне середовище» – 134-та позиція зі 140 [19, с. 53]. «Важливу роль у механізмі забезпечення конкурентоспроможності економіки відіграє інституційне середовище, яке формує підґрунтя для ефективної взаємодії компаній, приватних підприємців та уряду, що позитивно впливає на конкурентоспроможність та економічне зростання в країні, організацію виробництва і ведення бізнесу» [19, с. 53].

Найгірша ситуація для України склалася за рейтингом «Стабільність банків». З індексом 2,6 вона посідає останню, 140-ву позицію зі 140 країн

[53]. До тепер «банківська система України функціонує в складному соціально-економічному та правовому середовищі, більшість чинників якого – макроекономічна нестабільність, нераціональна структура промислового комплексу, криза науково-технічної сфери, недосконала податково-бюджетна та монетарна політика, низький рівень платоспроможного попиту – ускладнюють забезпечення стабільного розвитку банківської системи і підвищення конкурентоспроможності» [49, с. 40].

На думку, Козика В., «організаційно міжнародний ринок позикових капіталів — це сукупність фінансово-кредитних інститутів міжнародного характеру — банків і банківських систем, міжнародних і регіональних валютно-кредитних організацій, через які здійснюється нагромадження та рух позичкових капіталів на міжнародному рівні. Як економічна категорія, міжнародний ринок позикових капіталів — це сукупність відносин, які виникають між суб'єктами міжнародного економічного співробітництва з приводу надання одними та одержання іншими позичок, різних форм кредитів (інвестиції, лізинг, факторинг, кредити за компенсаційними угодами) на засадах повернення» [50].

Структуру міжнародного ринку банківського капіталу розуміють, як «композиційно-синтезованою внаслідок виокремлення двох відносно самостійних його сегментів: ринку боргу і ринку інструментів власності, а також переплетення двох видів фінансових потоків — кредитного та інвестиційного. Ці два потоки мають спільну субстанційну основу — гроші чи грошові еквіваленти (документи) у формі цінних паперів. Відрізняються вони і за фінансовими перспективами у відносинах між власниками і споживачами капіталу. З одного боку, ринки інструментів власності (цінних паперів) і банківських кредитів конкурують між собою, а з другого — доповнюють один одного, створюючи оптимальні умови для ефективного руху іноземного капіталу в банківські системи країн, які його потребують [18, с. 147].

Міжнародний ринок капіталу розглядається з позиції поєднання руху кредитних та інвестиційних фінансових потоків від нерезидентів, які працюють на ринках боргу і ринках власності. Як не можна відокремити сутність від форми, так і ринок міжнародного капіталу розглядається через призму сукупності його сутнісно-формальних характеристик. Ринок інструментів боргу відображає кредитні відносини й акумулює запозичений (борговий) капітал, а ринок інструментів власності, відповідно, відносини з нефіксованими доходами і власний (залучений) капітал [18, с. 147-148].

Відповідно до аналізу доступних ресурсів ЄС для підтримки реформ в Україні у програмі «Південно-Східна Європа» концентрували зусилля на підтримці громад у регіонах 16 країн - держав-членів ЄС, кандидатів, потенційних кандидатів та третіх країн.

1. Так, у «14 країнах доступною для участі в проекті буда вся територія держави – це Албанія, Австрія, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Румунія, Хорватія, Македонія, Греція, Угорщина, Сербія, Чорногорія, Словаччина, Словенія та Молдова;

2. У 2 державах – Італія та Україна – лише певні регіони могли приймати участь у програмі. В Україні, це були Чернівецька, Івано-Франківська, Закарпатська та Одеська області» [52, с. 15].

Загальною стратегічною метою програми було покращення «територіального, економічного та соціального процесу інтеграції, а також сприяння згуртованості, стабільності та конкурентоспроможності» шляхом розвитку транснаціональних партнерств. Вищезазначена програма охоплювала населення в 200 мільйонів людей. Її загальний бюджет становив 245 мільйонів євро, а допомога громадам через Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР) складала 206 мільйонів євро.

У період 2014–2020 рр., програма трансформувалася у транснаціональну програму Interreg Danube20 зі схожим бюджетом – близько 275 мільйонів євро.

Так, досить корисним є досвід деяких європейських країн щодо пошуку шляхів проблемних активів. Зокрема, передбачено створення санаційного банку для управління проблемними активами. «Механізм, який запропоновано у проекті Міжнародної фінансової корпорації, передбачає створення Спеціалізованого фонду акумулювання, в тому числі викупу проблемних активів у формі державної корпорації з приватно-державним фінансуванням. Механізм передбачає викуп проблемних активів з дисконтом, але при виконанні обов'язкової умови повної відкритості інформації про реальний стан активу. Проблемні активи передаються в обмін на державні цінні папери (спеціалізовані облігації державної позики) зі строком погашення – 10 років. Ці папери можуть бути конвертовані в акції підприємства-боржника. Крім того, банк може використовувати дані спеціалізовані облігації як забезпечення для отримання короткострокових кредитів НБУ» [51].

Наприклад, «досвід США («план Гейтнера»): центральний банк разом з Федеральною корпорацією страхування депозитів створили Приватно-державний інвестиційний фонд. Механізм роботи полягав у наступному: банки формували пул проблемних активів, після чого Федеральна корпорація страхування депозитів проводила аукціон з продажу проблемних активів з дисконтом. Якщо влаштувала ціна продавця активу, то приватний інвестор фінансував операцію за рахунок випуску боргового цінного паперу, гарантованої ФКСД. А далі фінансування здійснюється за рахунок коштів держави й приватного інвестора в співвідношенні 6 до 1. І частий інвестор отримує в управління пул проблемних активів» [51, с. 67].

Щодо цікавого досвіду «Швейцарії: був створений Фонд спеціального призначення центрального банку за рахунок ЦБ і облігацій найбільшого банку Швейцарії UBS AG. Фактично, була застосована гібридна схема з елементами санаційного банку та страхової компанії. Фонду в управління

були передані проблемні активи UBS на суму, а уряд продав облігації банку (UBS), які можуть бути конвертовані в 10% акцій банку» [51, с. 68].

Таким чином, тепер на підставі такої корисної практики, Національному банку доцільно зважено обрати конкретну модель і розробити відповідні нормативні документи. Світового досвіду достатньо, щоб зрозуміти: кожен з цих варіантів може спрацювати. Ключовою умовою є відкритість, прозорість і підзвітність перед суспільством дій НБУ і новоствореної структури.

3.2. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями

Національний банк України та Уряд підписали «Меморандум між Кабінетом Міністрів України та Національним банком України про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності». Цей документ створить основу спільних зусиль інституцій для забезпечення цінової стабільності як необхідної передумови для стійкого економічного зростання України. Також кооперація між ними додатково сприятиме поліпшенню очікувань населення і бізнесу, зокрема інфляційних, та підвищить довіру інвесторів до української економіки. Зокрема, у «Програмі діяльності Уряду, направленої 29 вересня 2019 року до Верховної Ради України, для досягнення загальної мети стрімкого, інклюзивного економічного зростання важливе значення має виконання цілей з передбачуваних державних фінансів, забезпечення доступу бізнесу і громадян до значно дешевших фінансових ресурсів, зменшення витрат на обслуговування боргів, захист громадян від зловживань монополістів тощо. Національний банк сприятиме досягненню цих цілей та підтримуватиме економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, що це не

перешкоджатиме досягненню цілей з цінової та фінансової стабільності» [56].

Дуже зручний сервіс на сайті Міністерства фінансів України, щодо відстеження показників державного боргу країни, ця інформація носить прозорий та доступний характер. Зокрема, таблиця показників державного та гарантованого державою боргу України за поточний рік станом на 30.09.2020 р. державний становить 2млрд.345, 61 гр. та внутрішній борг - 2 млрд.065,49 грн.

Так, відповідно до Меморандуму [56] Кабінет Міністрів України підтримуватиме досягнення Національним банком України цілі щодо цінової стабільності за рахунок проведення: «політики управління державним боргом, спрямованої на зменшення витрат платників податків на обслуговування боргів, зокрема шляхом поступового збільшення частки боргу в національній валюті до 50% до кінця 2024 року для зменшення валютного ризику, зниження вартості обслуговування 2 державного боргу та скорочення відношення державного боргу до ВВП до 40% на кінець 2024 року».

Так, «зовнішній державний борг – це сукупність зобов'язань органів державної влади всіх рівнів перед нерезидентами за непогашеними позиками та нарахованими відсотками, а також зобов'язань підприємств, гарантованих органами державної влади» [58]. Україна активно працює з Міжнародним валютним фондом ще з 1994 року, використовуючи його ресурсне забезпечення для стабілізації макроекономічних показників держави в контексті запровадження економічних реформ. Таке співробітництво здійснювалось переважно в рамках реалізації восьми спільних програм – STF(системна трансформаційна позика), «Stand-By» (стабілізаційна позика), Механізм розширеного фінансування (позика на підтримку розвитку) попередження «Stand-By».

«Після двох років перерви у відносинах, у лютому 2014 р. Уряд України звернувся до МВФ з проханням розпочати переговорний процес щодо підготовки нової кредитної угоди між Фондом та Україною. 30 квітня 2014 р. Рада директорів МВФ затвердила нову спільну програму «стенд-бай» на наступні 2 роки у сумі 17,1 млрд. дол. США, з яких у 2014 р. отримано два транші – у травні у розмірі 3,2 млрд. дол. США та у вересні у розмірі 1,4 млрд. дол. США» [59].

У січні 2015 р. досягнуто домовленості про розширення фінансової підтримки України шляхом заміни існуючої програми МВФ stand-by на довготермінову програму Extended Fund Facility (EFF).

Головне завдання Міжнародного валютного фонду (МВФ) полягає в забезпеченні кредитами країн, які не мають достатньо валютних резервів й опинились в умовах дефіциту платіжного балансу. МВФ було створено в грудні 1945-го року. Нині Міжнародний валютний фонд нараховує 189 країн-членів. Кожна країна-член зобов'язана платити внески до МВФ, розмір яких розраховується з огляду на національний економічний потенціал. Це надає право цим країнам при потребі позичати гроші. Штаб-квартира МВФ розташована у Вашингтоні [60].

Згідно з даними МВФ, цього року рівень падіння світової економіки може становити близько 4,4 відсотка, що на чотири десятих процентних пункту менше, ніж прогнозувалося у червні цього року. «В результаті послаблення обмежень та швидкого розгортання політики підтримки у безпрецедентних масштабах з боку центральних банків та урядів у всьому світі глобальна економіка повертається з глибин свого колапсу в першій половині цього року (...) Криза однак ще далека від завершення», - пояснила шеф-економістка фонду Гіта Гопінат [61].

Досить цікавою є «таблиця щодо нарахування квоти та акції з правом голосу для членів МВФ. Усі повноваження МВФ покладені на Раду керуючих. Рада керуючих може делегувати Виконавчій раді всі, крім певних

зарезервованих повноважень. Рада керуючих зазвичай збирається раз на рік. Після набуття чинності Поправкою до реформи Ради 26 січня 2016 року, члени, які дали згоду на збільшення своїх квот, можуть сплатити збільшення своїх квот згідно 14-го загального огляду квот. Квота та акції з правом голосу змінюватимуться у міру того, як члени сплачуватимуть збільшення квоти» [62]. Таким чином даний Фонд збільшив власний кредитний потенціал шляхом зростання обсягів внесків по квотах країн-членів, а також через досягнення домовленостей з ними щодо залучення додаткових позикових ресурсів.

Реформа певним чином була спрямована на попередження кризових явищ. Для цього фонд раціоналізував умови надання позикових коштів. Це стосується перш за все розподілу коштів позики на різних етапах її надання, що передбачає зростання обсягів позики на перших етапах, коли кризові явища в економіці проявляються найбільшою мірою. Також умови надання кредитів більшою мірою стали враховувати особливості країни позичальника та її конкурентні переваги. З початку розгортання світової фінансової кризи було прийнято зобов'язання щодо надання членам кредитів на суму більшу \$700 млрд. Важливою ремаркою стало запровадження гнучких кредитних ліній (ГКЛ), це передбачало надання доступу до кредитних коштів країнами з високими економічними показниками. Обсяги коштів при цьому є достатньо значними, однак вони все-одно розраховані на попередження кризових явищ і часто виконують роль страхування.

Правовий статус Європейського інвестиційного банку досліджували Околовський А., Волкович О. зазначали, що «як один з органів Європейського Союзу, ЄІБ має на меті запровадити місію щодо реалізації завдань ЄС, дає можливість довготермінового фінансування у інвестиційні проекти» [63]. Також авторами зазначено, «за рахунок випуску облігаційних позик на міжнародному грошовому ринку та на національних грошових ринках країн Європейського інвестиційного банку формуються залучені

кошти банку. На рентабельні проекти надають звичайні кредити, на малорентабельні — пільгові» [63].

«Більшість важливих управлінських рішень, таких як коригування квот, приймаються з більшістю 85%, надаючи потужність вето США, яку вона змогла зберегти завдяки послідовним переглядам квот у минулому. Припускаючи для ефективної координації поглядів та дій держав-членів ЄС також має фактичне право вето. Країни ЄС давно критикували за те, що вони мають набагато більший вплив у МВФ, ніж це гарантується їх становище у світовій економіці» [64].

Зокрема, «після завершення у січні 2016 року 14-го перегляду квот країн-членів Міжнародного валютного фонду (МВФ) Україна отримала підтвердження про збільшення її квоти у Фонді. З метою виконання необхідних внутрішньодержавних процедур Урядом прийнято розпорядження щодо оформлення фінансовими інструментами збільшення квоти України в МВФ. Таким чином, нинішня квота України зросла на 639,8 млн. спеціальних прав запозичення (СПЗ) до 2011,8 млн. СПЗ, що орієнтовно становить 2796,4 млн. дол. США. Цей крок надасть змогу зменшити виплати України за користування коштами МВФ. Крім того, квота також визначає право голосу держави-члена у рішеннях Фонду та впливає на ліміт фінансування, який вона може отримати від МВФ» [65].

Полагнин Д.Д., Марущак І.В. ретельно досліджували вплив кредитів МВФ на грошову систему України [66], зокрема періодизацію співпраці України та МВФ в рамках кредитних програм, починаючи з 1994 по теперішній час [66, с.749]. «У 2014 році, розпочався шостий етап співробітництва нашої держави з МВФ, який тривав до 2016 року. 12 лютого 2015 року Кабінет міністрів України затвердив новий Меморандум про співпрацю з МВФ терміном на 4 роки і з використанням механізму розширеного фінансування з обсягом 17,5 млрд. дол. США. Економічна програма передбачала спрямувати економіку країни на шлях одужання,

відновити зовнішню стабільність, зміцнити фінанси держави та підтримати зростання економіки через подальше здійснення структурних реформ та реформи державного управління, забезпечуючи економічний захист держави» [57].

На підстав вищевикладеного, ми можемо відстежувати «позитивні наслідки кредитів МВФ, такі як: – впровадження реформ, метою яких є стабілізація української економіки та повернення її на шлях зростання; – покращення ситуації з платіжним балансом; – стабілізація валютно-обмінного курсу гривні і посилення банківської системи, яка дасть можливість економіці розвиватися; – збільшення золотовалютних резервів Національного банку України, що дозволить суттєво покривати імпорт; – зростання міжнародного авторитету України, що надасть можливість доступу до коштів інших міжнародних фінансових організацій та приватних інвесторів» [66, с.750].

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження в контексті теми у сфері правових та організаційних основ банківських відносин в Україні, ми дійшли таких обґрунтованих висновків.

Аналізуючи «Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року», що Україна зіштовхнулася з «потрійною» кризою в 2014-2016 роках – кризові явища в реальному секторі економіки посилювалися банківською та валютною кризами. Реформи фінансового сектору України 2014-2019 років спряла макрофінансовій стабілізації та зміцненню спроможності регуляторів та учасників фінансового ринку протистояти кризовим явищам».

Прийнято виділяти такі етапи розвитку грошово-кредитної системи України (I етап – 1991 – 1995 р.р.; II – 1996-1999 рр.; III етап – 2000-2006 р.р.). Під час (1996-1998 рр.) відбувається стабілізація банківської системи, посилення контролю і запровадження національної валюти – гривні.

Вивчення банківської системи та відпрацювання заходів щодо структурної перебудови банківської системи має враховувати історичні особливості її розвитку та забезпечувати інформацією щодо можливої поведінки системи внаслідок зміни окремих її параметрів, а також якісну оцінку зовнішніх та внутрішніх відносно до функціонування системи чинників. Зокрема, ґрунтовно досліджено положення Закону «Про банки та банківську діяльність» та Закону України «Про національний банк України.

Відносини, що виникають у сфері банківської діяльності, підпадають під різне галузеве регулювання, зокрема прослідковуються норми, що закріплені фінансовим правом, адміністративним правом, цивільним, господарським, кримінальним законодавством тощо.

У науковій літературі сутність категорії «конкурентоспроможність» розглядається через низку таких категорій: «конкурентна перевага», «конкурентний статус», «конкурентний потенціал», «конкурентна позиція», «конкурентне середовище». Конкурентоспроможність банку – це комплексна

порівняльна характеристика банку, яка визначається його конкурентним потенціалом з метою реалізації наявних та створення нових конкурентних переваг, що дозволяє забезпечити передові позиції на ринку банківських послуг в умовах конкурентної боротьби. До показників ринкової активності, які стосуються сфери створення банківських послуг, відносять частку банку на ринку, широту продуктового ряду банківських послуг, мережу філій, відділень та представництв банку (фундамент для реалізації послуг), величину клієнтської бази банку (фундамент для споживання послуг), рівень впровадження інноваційних послуг. До організаційно-управлінських чинників, які створюють передумови для успішного просування банківських послуг на ринок, відносять якість обслуговування клієнтів, якість та лояльність клієнтської бази, імідж та репутацію банку

Отже, вплив технічного прогресу на діяльність банків постійно зростає, і це необхідно враховувати. Банки надають свої послуги як через філійні мережі, так і через інші канали — самообслуговування через Інтернет з виставленням рахунків і здійсненням платежів, центри телефонного обслуговування для дистанційної підтримки, банкомати для швидкого зняття і внесення готівки на рахунок, які служать хорошим доповненням до традиційних послуг.

До специфічних рис, які характерні тільки для банківської системи і виділяють її з ряду інших, можна віднести: «1) дворівневу побудову; поглиблене централізоване регулювання діяльності кожного банку окремо і банківської діяльності в цілому; 2) централізований механізм контролю і регулювання руху банківських резервів; 3) наявність загальносистемної інфраструктури, що забезпечує функціональну взаємодію окремих банків; 4) гнучке поєднання високого рівня централізованої керованості банківської системи зі збереженням повної економічної самостійності і відповідальності за результати своєї діяльності кожного окремого банку, що входить у систему

Животрепетним питанням щодо дослідження інвестиційного потенціалу банків залишається ефективне запровадження наявних і потенційних можливостей банку та подальше нарощування ресурсів і можливостей за рахунок здійснення інвестиційної діяльності. Саме тому, в рамках дослідження питання посилення рівня використання інвестиційного потенціалу банків, особливої уваги потребує аналіз інвестиційної діяльності банків в Україні.

Існують різні причини, які негативно впливають на розвиток дистанційного обслуговування. Одна з них — це висока вартість надійних систем, які мають широкі можливості, реалізують різні канали інформаційної взаємодії (Інтернет, мобільний зв'язок, телефонне обслуговування і тощо) і добре захищені від несанкціонованого доступу. Сьогодні багато банків витрачають на розвиток обслуговування через інтернет, самообслуговування і мобільного банківського обслуговування майже п'яту частину своїх інвестицій .

Відповідно до Стратегії «світовий економічний історичний досвід чітко доводить – саме держави є ключовими рушіями фінансування інноваційних циклів які тривають 15- 20 років. У свою чергу приватний капітал більше орієнтується на короткострокові прибутки. Тому держави мають створювати додаткові 55 інструменти спрямування інвестиційних потоків до пріоритетних галузей, секторів чи кластерів та на розвиток інфраструктури». «Система стратегічного планування прискорення економічного розвитку, що базується на стимулюванні розвитку кластерів високотехнологічних галузей, інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях чи секторах повинна містити чіткі пріоритети, закріплені на законодавчому рівні, а також прозорі правила та процедури використання цих стимулів. Будь-який інвестор повинен бути впевнений, що державна політика не зміниться після чергового переділу влади. Це сприятиме прогнозованості та можливості стратегічного бізнес-планування».

Відповідно до переваг SWOT-аналізу інтернет-банкінгу слід віднести: мінімізацію витрат на обслуговування (зниження вартості послуг); економія часу; зручність та ефективність; доступність; керованість.

Зокрема, недоліки є досить незначними, але вони мають місце: відсутність можливості «живого» спілкування з клієнтом; необхідність додаткових витрат на підтримку платформи; наявність помилок у роботі системи, що можуть призвести до втрати коштів; можливість шахрайських дій.

Відповідно до напрямку Стратегії передбачено ряд змін щодо законодавчих актів, зокрема: «розробка Програми стимулювання банківського кредитування реального сектору економіки, зокрема високотехнологічних підприємств, експортоорієнтованих виробництв з високою доданою вартістю, малого і середнього бізнесу». «Розробка проекту закону «Про банківське кредитування економіки». «Розробка Стратегії розвитку малих і середніх банків як фінансових драйверів інтенсивного розвитку малого і середнього бізнесу». «Розробка проекту закону «Про валютне регулювання» замість Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»». «Ефективне вирішення питань реструктуризації проблемної заборгованості за кредитами, наданими в іноземній валюті».

До основних принципів організації сучасного банківського нагляду відносять: «багаторівневість системи нагляду за банками; постійне вдосконалення нормативного та методичного забезпечення наглядових процесів; вдосконалення наукового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення банківського нагляду; постійне підвищення кваліфікації спеціалістів банківського нагляду; посилення публічності та прозорості фінансового стану банків, широке використання механізмів ринкової самодисципліни; використання досвіду інших країн, запровадження міжнародних стандартів і кращої практики банківського нагляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141. (дата звернення 20.09.2020).
2. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30. (із змінами та доповненнями, дата звернення 19.09.2020)
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 20205 року. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>
4. Міжнародні резерви України у січні зросли майже на 1 млрд.дол. США URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-ukrayini-u-sichni-zrosli-mayje-na-1-mlrd-dol-ssha>
5. Гетманцев Д.О., Шукліна Н.Г. Банківське право України: – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
6. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 1999. -№ 29 – Ст. 238.
7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків цінних паперів: Закон України від 12.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. -№ 1. – Ст. 1.
8. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5.02.2015 р. № 156-VII // Відомості Верховної Ради. - 2015. – № 13. – Ст. 90.
9. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції» від 20.09.2019 № 713/2019. – URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/713/2019#Text>.
10. Указ Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» – URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019#Text>.

11. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / за заг.ред,д-ра філол.наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2011. – 1008 с.
12. Гребеник Н.І. Основні віхи у формуванні та проведенні грошовокредитної (монетарної) політики. Стаття перша. Становлення монетарної політики в незалежній Україні // Вісник НБУ. – 2007. – № 5. – С. 12-22.
13. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки. – К.: Атака, 1999. – 240 с.
14. Райффайзен Банк Аваль. URL https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%B9%D1%84%D1%84%D0%B0%D0%B9%D0%B7%D0%B5%D0%BD_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA_%D0%90%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8
15. Карчева Г.Т. Особливості становлення та розвитку банківської системи України // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 2.- с.93-102.
16. Іскізаров О.М., Зміст адміністративних відносин у сфері банківської діяльності /Є/ Актуальні проблеми вітчизняної науки. – №4.- 2016.
17. Д'яконова І.І. Історичні аспекти розвитку банківської системи України. – URL: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2544/st_41_2.pdf?sequence=1
18. Банківська система України: інституційні зміни та інновації [Електронний ресурс] : кол. моногр. / [Л.О. Примостка, М.І. Діба, І. В. Красновата ін.]; за заг. ред. Л.О. Примостки. — К. : КНЕУ, 2015. — 434с.
19. Карчева Г. Т. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України: монографія д-ра екон. наук / (Г. Т. Карчева, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенко та ін.) ; за заг. ред. д-ра екон. наук Г. Т. Карчевої. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. – 279 с.

- 20.Коваленко В.В. Банківське регулювання і нагляд: методологія і практика: [монографія] / за ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво: «Атлант», 2013. – 492 с.
- 21.Тригуб О.В., Чернишов А.С. Ефективність реорганізації банківського сектору України. – URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/51.pdf>.
- 22.Чуб О. О. Банки в глобальній економіці : монографія / О. О. Чуб. – Київ : КНЕУ, 2009. – 340 с.
- 23.Лаврушин О. И. Эффективность банковской деятельности: методология, критерии, показатели, процедуры / О. И. Лаврушин, Т. Н. Ветрова // Банковское дело. – 2015. – № 5. – С. 38–42.
- 24.Селявина Е. А. Рекомендации по оценке эффективности деятельности банков развития / Е. А. Селявина // Банковское дело. – 2015. – № 3. – С. 36–42.
- 25.Енциклопедія банківської справи України / [уклад. В. С. Стельмах та ін.]. – К.: Молодь, ІнЮре, 2001. – 680 с.
- 26.Орлюк О.П. . Банківська система України. Правові засади організації. – К.:Юрінком Інтер, 2003. – 240 с.
- 27.Вешкин Ю.Г., Авагян Г.Л. Банковские системы зарубежных стран: Курс лекций М.: Экономист, 2004.
- 28.Прилуцький О.В. Організаційно-правові засади діяльності комерційних банків в Україні. Дис... канд. наук: 12.00.07 - 2008.
- 29.Кузнецова С.А., Болгар Т.М., Пестовська З.С. Банківська система Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2014. – 400 с.
- 30.Rajan R. The Great Reversals: the Politics of Financial Development in the Twentieth Century / R. Rajan, L. Zingales // Journal of Financial Economics. – 2003. – Vol. 69, № 1. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304405X03001259>.

31. Радыгин А. В. В поисках институциональных характеристик экономического роста (новые подходы на рубеже XX–XXI вв.) / А. Радыгин, Р. Энтов // Вопросы экономики. – 2008. – № 8. – С. 4–27.
32. Економічний словник / під ред. Завадського Й.С., Осовської Т.В., Юшкевич О.О. – Київ, 2006. – 357.
33. Медведєв М. В. Сутність конкурентоспроможності банку / М. В. Медведєв // Управління розвитком. – 2013. – № 12. – С. 38–39.
34. Тавасиев А. М. Конкуренция в банковском секторе / А. М. Тавасиев, Н. М. Ребельський. – Москва : Юнити, 2006.
35. Газман В.Д. Лизинг: теория, практика, комментарии. – М.: Фонд «Правовая культура», 1997. – 416 с.
36. Эзрох Ю. С. О конкурентоспособности банков и конкурентности банковской конкурентной среды / Ю. С. Эзрох // Банковское дело. – 2015. – № 6. – С. 64–67.
37. Постановов Національного банку України №149 «Про затвердження Положення про ліцензування банків». – URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#n1483>.
38. Кількість комерційних банків в Україні з 2019 р. по 2020 р.р. – URL:<https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/>
39. Гордеев В. Две тенденции в эволюции конкуренции // МЭиМО. – 2007. – № 1. – С. 43 – 45.
40. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020 «синергія розвитку банків та індустріалізації економіки». – URL:https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravі/proekt_strategi.pdf.
41. Реверчук С.К. Концентрація банківського капіталу в Україні: управління і досвід : монографія / О.Д. Вовчак, Ю.О. Бойко ; за наук. ред. д.е.н., проф. Реверчука С. К. — Львів : Растр-7, 2012. — 192 с.

42. Інтернет-банкінг [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет-банкінг>. — Назва з екрана.
43. Жаворонок А., Федішин М., Ковальчук Н. Трансформація банківських проєктів і послуг у сучасних умовах // Проблеми та перспективи економіки та управління. - №2 (18).- 2019.- с.202-215.
44. Mishchenko, V. I., Slavianska, N. H., Korenieva, O. H. (2015). Bankivski operatsii v umovakh zahostrennia konkurentsiii na rynku [Banking operations in the conditions of aggravation of competition in the market]. Kyiv [in Ukrainian].
45. Ярошенко О. Цифрова трансформація банківської системи (2 панель) – Kiev. - URL: <https://medium.com/@yaroshenko.o/%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8-2-kief-2018-52bb78175bdb/>
46. Банківський нагляд . - URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123147.
47. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» - URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t190079?an=1>.
48. Електронна гривня. Як і навіщо центральні банки працюють над власними цифровими валютами. URL: <https://susplne.media/70844-ak-ta-naviso-centralni-banki-pracuut-nad-vlasnimi-cifrovimi-valutami/>

49. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України / Г. Т. Карчева ; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. – Київ, 2012. – 520 с.
50. Кого випередила Україна в рейтингу Doing Business-2019. – URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46049526>.
51. Аналіз доступних ресурсів ЄС для підтримки реформ в Україні. За підтримки Міжнародного фонду «Відродження» – URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/icps_eu_funds.pdf.
52. New Cohesion Policy. – URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/
53. The Global Competitiveness Report 2015–2016, World Economic Forum.
54. Козик В. В., Світове господарство та міжнародні економічні відносини / В. В. Козик, Л. А. Панкова. — Львів, 2002.
55. Бюджетна підтримка ЄС в Україні. Під загальною редакцією Наталії Старостенко, автори Наталія Старостенко, Олена Саєнко, Вікторія Колосова, Наталія Слинко. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2014. – 60 с.
56. Меморандум між Кабінетом Міністрів України та Національним банком України про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності» - URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-presentation-2019/10.2019/memorandum-3102019.pdf>.
57. Міністерство фінансів України. Державний борг та гарантований державою борг - URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>.
58. Скрипка О. Система управління зовнішнім державним боргом. - URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2017/01\(90\)/ZT_01_2017_st_09.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2017/01(90)/ZT_01_2017_st_09.pdf).
59. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями - URL: <https://nato.mfa.gov.ua/pro-ukrayinu/ekonomichne->

spivrobotnictvo/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami.

60. Міжнародний валютний фонд (МВФ) - URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4-%D0%BC%D0%B2%D1%84/t-18359469>.
61. МВФ: Світова економіка долає кризу краще, ніж очікувалось. - URL: <https://www.dw.com/uk/mvf-svitova-ekonomika-dolaie-kryzu-krashche-nizh-ochikuvalos/a-55257173>.
62. IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors- URL: <https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>.
63. Околовський А.М., Волкович О.Ю., Особливості правового становища Європейського інвестиційного банку. - URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/6/tom_2/54.pdf.
64. The International Monetary Fund: 15th General Review of Quotas - URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/631059/IPOL_BRI\(2019\)631059_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/631059/IPOL_BRI(2019)631059_EN.pdf).
65. Урядовий портал - URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248857552>.
66. Полагин Д.Д. Вплив кредитів МВФ на грошову систему України / Д.Д. Полагин, І.В. Марущак // Молодий вчений. - 2018. - № 5(2). - С. 748-751. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_5\(2\)_93](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_5(2)_93).

Додаток А

«Державний та гарантований державою борг України за поточний рік»

	31.12.2019	31.01.2020	29.02.2020	31.03.2020	30.04.2020	31.05.2020	30.06.2020	31.07.2020
<i>Загальна сума державного та гарантованого державою боргу</i>	84,37	83,39	83,38	80,38	81,44	82,12	85,01	85,05
Державний борг	74,36	73,50	73,62	70,87	71,74	72,40	75,03	74,84
Внутрішній борг	35,02	32,92	33,17	30,53	31,57	33,07	33,07	31,73
1. Заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку	34,93	32,83	33,08	30,46	31,50	33,00	32,99	31,65
ОВДП (10 - річні)	3,07	2,92	2,96	2,56	2,66	2,67	2,69	2,59
ОВДП (11 - річні)	0,80	0,76	0,77	0,68	0,71	0,71	0,71	0,69
ОВДП (12 - місячні)	1,59	1,43	1,46	1,49	1,20	1,15	1,53	0,86
ОВДП (12 - річні)	1,54	1,46	1,49	1,30	1,35	1,36	1,37	1,32
ОВДП (13 - річні)	1,21	1,15	1,17	1,02	1,06	1,07	1,08	1,04
ОВДП (14 - річні)	1,98	1,88	1,91	1,67	1,74	1,74	1,76	1,69
ОВДП (15 - річні)	3,94	3,75	3,80	3,33	3,46	3,47	3,50	3,37
ОВДП (16 - річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (17 - річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (18 - місячні)	1,33	0,75	0,89	0,89	0,89	0,89	0,89	1,05
ОВДП (18 - річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (19 - річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (2 - річні)	1,99	1,84	1,91	1,81	1,89	1,89	2,16	2,54
ОВДП (20 - річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (21-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (22-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (23-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (24-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (25-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (26-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (27-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (28-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (29-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (3 - місячні)	0,00	0,00	0,00	0,81	1,01	1,89	1,09	0,57
ОВДП (3 - річні)	3,37	3,21	2,90	2,52	2,59	2,32	2,14	2,27
ОВДП (30-річні)	0,51	0,49	0,49	0,43	0,45	0,45	0,45	0,44
ОВДП (4 - річні)	0,30	0,40	0,53	0,47	0,49	0,49	0,50	0,49
ОВДП (5 - річні)	1,97	1,82	1,72	1,50	1,56	1,57	1,58	1,60
ОВДП (6 - місячні)	0,00	0,00	0,00	0,22	0,22	0,89	0,97	1,17
ОВДП (6 - річні)	1,67	1,59	1,61	1,41	1,47	1,47	1,49	1,43
ОВДП (7 - річні)	1,00	1,15	1,12	0,98	0,96	0,93	0,94	0,67
ОВДП (8 - річні)	0,74	0,70	0,71	0,62	0,65	0,65	0,66	0,63
ОВДП (9 - місячні)	0,00	0,00	0,00	0,07	0,19	0,43	0,47	0,46
ОВДП (9 - річні)	0,76	0,72	0,73	0,64	0,67	0,67	0,67	0,65
2. Заборгованість перед банківськими та іншими фінансовими установами	0,09	0,08	0,09	0,07	0,08	0,08	0,08	0,07